

MÜZİK ÖĞRETMENLERİNİN SOSYOTROPİK VE OTONOMİK KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ İLE DEPRESYON DÜZEYLERİ ÜZERİNE İLİŞKİSEL BİR ARAŞTIRMA

Sena GÜRŞEN OTACIOĞLU
Marmara Üniversitesi
Atatürk Eğitim Fakültesi

Özet

Yapılan araştırma müzik öğretmenlerinin Sosyotropi-Otonomi kişilik özellikleri ile depresif belirti düzeyleri arasındaki ilişkileri belirlemek amacı ile yapılmıştır. Araştırmanın genel amacı kapsamında, bu iki kişilik özelliği ve depresif belirtilerin bazı demografik değişkenler açısından farklılaşp farklılaşmadığı da incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, İstanbul’da 2006–2007 eğitim öğretim yılında özel ve devlet okullarında görev yapan toplam 40 müzik öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmaya katılanların %67.5’ini bayan, %32.5’ini ise erkek öğretmenler oluşturmaktadır. Öğretmenlerin %55’ini çoğunlukla 36–45 yaş arasındaki öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmadaki veriler, araştırmacının hazırladığı “Kişisel bilgi formu” ile Beck ve arkadaşlarının 1983 yılında geliştirdiği “Sosyotropi-Otonomi Ölçeği” ile gene Beck ve arkadaşlarının 1961 yılında depresif belirtileri değerlendirmek amacı ile geliştirdiği “Beck Depresyon Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Araştırma verileri, “Kruskal Wallis-H” ve “Mann Whitney U” testleri ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda, bazı demografik özelliklerle genel ölçek puanları arasında istatistiksel olarak bazı anlamlı farklılıklar saptanmıştır ($p<.05$). Verilerin istatistiksel çözümlenmesi, SPSS paket programının 13.0 versiyonu ile sınıanmıştır.

ANAHTAR KELİMELELER: Otonomi, Sosyotropi, Kişilik, Depresyon

**A RELATION ANALYSIS ON THE LEVELS OF
MUSIC TEACHER' SOCIOTROPIC AND
AUTONOMIC PERSONALITY
CHARACTERISTICS WITH DEPRESSION**

Dr. Sena GÜRŞEN OTACIOĞLU
Marmara University
Faculty of Education

Sena GÜRŞEN OTACIOĞLU

Abstract

We have done this research to define the Sociotropy/Autonomy personality characteristics and depression factors of music teachers. We have questioned the personality characteristics and depression levels if they differ or not in terms of some demographic variables in the scope of general objectives of the research. The working group of the research consists of 40 music teachers working in İstanbul. Of the participants chosen %67.5 are females, %32.5 are males. The participants' %55 are between the ages of 36-45. The data has been gathered by using "Identity Form", the Sociotropy/Autonomy (1983) and the Depression inventory (1961) which Beck and his friends developed. The research data has been analyzed with the tests of "t", "Kruskal W.H" and "Mann W.U". In parallel with the findings, it has been statistically determined that there are significant differences between some of the demographic features and general scale points ($p < .05$). The statistical analysis of data has been verified with SPSS 13.0.

KEY WORDS: Autonomy, Sociotropy, Personality, Depression.

1. GİRİŞ

Beck'in bilişsel kuramına göre kişiliğin sosyotropi ve otonomi olmak üzere iki boyutu vardır. Bu kuramda *sosyotropi* (sosyal aidiyet), bireyin diğerleri ile pozitif etkileşim gösterebilme özelliği olarak tanımlanmaktadır. Yüksek *sosyotropi* özellikleri gösteren kişiler için, diğer insanlardan onay almak çok önemlidir. Bu bireylerin olumlu kendilik imgelerini sürdürebilmeleri, kendileri için önemli olan kişiler tarafından onaylanmalarına, sevimlerine, sayılmalarına, önemsenmelerine bağlıdır. *Otonomi* ise; bireyin bağımsızlığını, kişisel haklarını koruyabilme ve artırabilme özelliği olarak tanımlanmaktadır. Bu kişilik özelliği yüksek olan bireyler, kendi aktivitelerini yönlendirmekten, hedeflerine ulaşmaktan, çevrelerinde olup bitenleri kontrol etmekten ve başarılı olmaktan mutluluk duyarlar (Akt. Kaya ve Ark., 2006).

İş-işgören uyumu açısından kişilik özelliklerinin değerlendirilmesine ilişkin yapılan bir araştırma sonucunda da, sosyotropik kişilik özelliğini ifade eden işgörenlerin grup çalışmalarına daha yatkın olduğu, buna karşılık otonomik kişilik özelliğine sahip işgörenlerin ise bireysel ve bağımsız işlerde çalışmaya daha yatkın oldukları ortaya çıkmıştır (Serinkan ve Barutçu, 2006).

Babadağ (2001) *otonomiyi*, insanın özgür düşünüp karar verme, kararını eyleme geçirme, özgür, bağımsız davranma gücü ve yetkisi olarak tanımlamakta, bir meslek üyesinin birey ve meslek mensubu olarak karar verme, kararlarını uygulamaya geçirmede özgürlüğe sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır. Öte yandan meslek ölçütleri, meslek üyesinin özellikleri açısından incelendiğinde; meslek üyesinin, mesleğini isteyerek yapması ve yaşamının herhangi bir döneminde mesleğini değiştirmemesi, otonomi, özdenetim, kişisel sorumluluk ve eleştirel düşünme v.b. özelliklere sahip olması gerekmektedir (Adams ve Miller 2001, Kaya ve Ark., 2006, Kelleci ve Gölbaşı 2004).

Diğer taraftan Beck, depresyonda yatkınlıkla ilgili olabilecek iki kişilik boyutu bildirmiştir; sosyotropi ve otonomi (Kabakçı, 2001). Olumsuz yaşam olaylarında depresyon faktörünün risk taşıdığını ve özellikle sosyotropik kişiliğin buna daha yatkın olduğunu belirtmektedir. Farklı bir anlatımla, sosyotropik davranış sergileyen kişiler daha çok stres ve depresyon yaşarlar. Sosyotropi ve otonomi konusundaki çalışmalar bu durumu desteklemektedir (Akt. Serinkan ve Barutçu, 2006)

Yüksek sosyotropik insanlar için, diğer insanlardan onay almak çok önemlidir. Kişilerarası ilişkilerde algılanan kayıp veya reddedilme bu tür

insanlarda depresyona yol açabilir. Yüksek otonomiye sahip insanlar ise, kişisel başarı ve başarısızlıklara büyük önem verirler. Çevre üzerinde sağladıkları kontrolün kaybı ya da algılanan başarısızlık depresyona yol açabilir (Kabakçı, 2001).

Depresyon, insanın yaşama istek ve zevkinin kaybolduğu, kişinin kendisini derin bir keder içinde hissettiği, geleceğe ilişkin kötümser, karamsar düşünceler, geçmişe ilişkin yoğun, pişmanlık, suçluluk duygusu ve düşüncelerinin taşındığı, bazen ölüm düşüncesi, bazen intihar (özkıyım) girişimi ve sonuçta ölümün olabildiği, uyku, iştah, cinsel istek vb. ilgili fizyolojik bozuklukların olduğu bir hastalıktır. Ayrıca depresyonda dünyaya karşı ilginin azalması ve kaybı, diğer insanlara yatırım yapma veya bağlanma kapasitesinin kaybolması; kendini ayıplama, kınama, kendine serzenişte bulunma, sitem etme ve kendini aşağılama, hor görme gibi duygularla bir arada olan ciddi benlik saygısı ve kendilik değeri düşmesi saptanır (Güler, 2006). Depresyon belirtileri, ruhsal, davranışsal, düşünsel ve bedensel belirtiler olmak üzere 4 gruba ayrılmıştır (Simon ve ark. 1999).

Depresyonun açıklanmasıyla ilgili bazı hipotezler ileri sürülmüş ve bunlar test edilmiştir. Kimi araştırmacılara göre depresyonun gelişmesindeki en önemli faktör, insanın kişilik özellikleri ile eşleşen stresli yaşam olaylarıyla karşılaşmasıdır. Bu durumda sadece, kişilik özelliklerine karşılık gelen yaşam olayları depresyon için yatkınlık oluşturacak ve tetikleyici olabilecekler, diğer olayların önemli bir etkisi bulunmayacaktır. Buna karşılık, kimi araştırmacılar yaşam olaylarının kişilik yapıları ile eşleşmelerinin önemli olmadığını, belirli kişilik özelliklerine karşılık gelsin veya gelmesin, çok farklı yaşam olayları sonunda depresyon geliştirilebileceğini ileri sürmektedir (Akt. Bardakçı, 2001).

Öğretmenlik, yüz yüze etkileşimi ve paylaşımı gerektiren mesleklerin başında gelmektedir. Meslek elemanlarının, bilgi ve ekinin yeni kuşaklara aktarılmasının yanında, özellikle ilköğretim aşamasında, bireylerin topluma hazırlanmasında ve kişilik gelişimlerinde etkin bir rolü vardır. Öğretmenler öğrencilere yeni bilgiler öğretmenin yanı sıra sergiledikleri kişisel özellikleri ve tutumlarıyla model de olmaktadır. Çocukların hayatlarına yön veren temel etmenlerden biri olan öğretmenler, öğrencilerin duygu ve düşünceleri anlayıp anlamlandırmada baskın bir güç haline gelmektedirler. Buradan hareketle, özellikle ilköğretim sürecinde, öğrencilerin kendilerini ve çevresindekileri anlayıp anlamlandırmasında öğretmenlerin önemli etkilerinin olduğu söylenebilir.

Kuşkusuz, öğretmenler sadece bilgi aktarmayıp sergiledikleri tavır ve tutumlarla öğrencilerine örnek de olmaktadır (Gündüz, 2006).

Bu konu ile ilgili literatür araştırması aşamasında, konunun daha çok sağlık çalışanları ve tıp alanı üzerinde yapılan çalışmalarda incelendiği görülmüştür. Özellikle eğitim ve öğretmen yetiştirme alanlarında yapılan çalışmalarda bu konunun eksikliği göz önünde bulundurularak, belirtilen iki kişilik özelliğinin, öğretmenlik eğitimi alan her öğretmen adayında incelenmesi gerektiği düşünülmüştür.

Bu bakış açısı ile yapılan çalışmada, müzik öğretmenlerinin sosyotropik-otonomik kişilik özellikleri ile depresyon belirti düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığı farklı değişkenlere göre incelenmiş ve farklar analiz edilmeye çalışılmıştır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin genel sosyotropik-otonomik ve depresyon ölçeği puanları;
 - Cinsiyet,
 - Yaş,
 - Medeni durum,
 - Mesleki kıdem,
 - Çalışılan kurum,
 - Yöneticiden destek alma,
 - Çalışma saatlerinden memnuniyet,
 - Alınan takdir,
 - İyi bir eğitmen olduğuna olan inanç” durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?
2. “Sosyotropi-Otonomi” ve “Depresyon” düzeyleri arasında fark var mıdır? sorularına cevaplar aranmıştır.

2. YÖNTEM

Model

Bu araştırma, Survey yöntemi ile yapılan bir alan araştırmasıdır. Alan araştırmasının bilimsellik niteliği, toplum dolayısıyla toplumdaki bireyleri ilgilendiren değişkenleri içermesinden kaynaklanmaktadır. Bu değişkenler, bireylerin sosyal olgu dediğimiz cinsiyeti, sosyo-ekonomik statüsü, eğitim düzeyi, yaşı, mesleği, yaşadığı coğrafi bölge gibi

(bağımsız) değişkenlerle, bireyin düşünceleri, tavrı, tutumu, algısı ve ilgisi gibi psikolojik ve sosyo-psikolojik davranışı denilen (bağımlı) değişkenlerden oluşur. Alan araştırması verilen bu değişkenleri teker teker incelediği gibi (dağılım karakteristikleri olan ortalama, standart kayma, v.b), değişkenler arası ilişkiyi de ortaya koymaya çalışır (Arseven, 2001).

Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, İstanbul İli Anadolu yakasında 2006–2007 eğitim öğretim yılında özel ve devlet okullarında görev yapan toplam 40 müzik öğretmeni oluşturmaktadır. Tesadüfî (random) örnekleme yolu ile seçilen grupta araştırmaya katılanların %67.5’ini bayan, %32.5’ini ise erkek öğretmenler oluşturmaktadır. Örnekleme katılan öğretmenlerin %55’ini çoğunlukla (N=22) 36–45 yaş arasındaki öğretmenler oluşturmaktadır.

Veri toplama araçları

Araştırmadaki verileri toplamak için araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”, Beck ve arkadaşları tarafından farklı tarihlerde geliştirilen, “Sosyotropi-Otonomi” ve “Beck Depresyon” ölçekleri kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Demografik özelliklerle ilgili bilgi toplamak üzere araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu formda araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin, cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki kıdem, çalışılan kurum, yöneticiden destek alma, çalışma saatleri, iyi bir eğitmen olduğuna olan inanç, alınan takdir ile ilgili sorular yer almaktadır.

Sosyotropi-Otonomi Ölçeği (Sociotropy-Autonomy Scale):

Beck ve arkadaşları tarafından 1983 yılında sosyotropi ve otonomi kişilik özelliklerini ölçmek üzere geliştirilen ölçek, 1993 yılında Şahin ve arkadaşları tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek, iki farklı kişilik özelliğini ölçmeye yönelik olarak hazırlanmış, 60 maddeden oluşan beşli Likert tipi bir ölçektir. Ölçekteki maddelerin 30’u sosyotropi, 30’u otonomi alt ölçeğine aittir. Bir alt ölçekten alınabilecek en yüksek puan (30 maddeden) 120’dir (Savaşır ve Şahin, 1997). Alt testlerden alınan yüksek puanlar yüksek düzeydeki sosyotropik ya da otonomik kişilik özelliklerini göstermektedir. Sosyotropi için Cronbach alfa katsayısı .89-.94, Otonomi için .83-.95 arasındadır (Sato, 2003).

Ölçeğin faktör analizi sonuçlarına göre, her iki boyut için üçer faktör bulunmuştur. Sosyotropi alt ölçeğinde; Onaylanmama kaygısı (10

madde), Ayrılık kaygısı-Concern over separation (13 madde), Başkalarını memnun etme- Pleasing others (7 madde) faktörleri belirlenmiştir. Otonomi alt ölçeğinde ise; Kişisel başarı (12 madde), Özgürlük-Freedom (12 madde) ve Yalnızlıktan hoşlanma (6 madde) faktörleri bulunmuştur (Kaya ve Ark., 2006). Bu çalışmada ölçeğin Türkçeye uyarlanan versiyonu kullanılmıştır.

Beck Depresyon Ölçeği (Beck Depression Inventory): Özgün biçimi 1961 yılında Beck ve arkadaşları tarafından uygulayıcılarca değerlendirmeye yönelik olarak hazırlanmış, 1979 yılında ise hastanın kendini derecelendirdiği şekli geliştirilmiştir. Yapılan çalışmalar ölçeğin her iki şeklinin birbiri ile uyumlu olduğunu göstermiştir. Bilişsel içerik başta olmak üzere depresyonun duygusal, somatik, motivasyon boyutlarına ait bulguları derecelendirerek depresif belirti ve tutumlar hakkında bilgi verir (Ak, Özmenler ve Bozkurt, 2006). Türkiye’ de geçerlik ve güvenilirlik çalışması Tegin ve Hisli tarafından yapılmıştır (Hisli, 1988). Ölçek, 0dan 3 e kadar derecelendirilen, 21 maddeden oluşan kendini değerlendirme aracıdır. Derecelendirmelerin toplanmasıyla 0-63 arasında değişen toplam puan elde edilmektedir.

Araştırmacılar BDE’nde kesim noktası olarak 17 puanın alınmasının depresyonun klinik anlamlılık düzeyini saptamaya yardımcı olduğunu bildirmektedirler (Şahin ve Savaşır, 1997). Batıda güvenilir ve geçerli bulunan, ve çok sayıda araştırmada kullanılan bu ölçeğin, Türk kültürü içinde de geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır (Tegin, 1980).

Ölçeğin Türkçe formunun güvenilirlik çalışmasında, Cronbach alfa katsayısı 0.80 olarak bulunmuştur. Yarıya bölme güvenilirliğinde, r-0.74 olarak belirlenmiştir. Birlikte geçerlilik yönteminde, BDI ile birlikte MMPI depresyon alt ölçeği uygulanmış ve aralarındaki korelasyon r-0.50 olarak elde edilmiştir. Bunlardan dört tanesinin yorumlanabilir olduğu belirtilirken, birinci faktörde umutsuzluk, ikinci faktörde kişinin kendine yönelik olumsuz duyguları, üçüncü faktörde bedensel kaygılar ve dördüncü faktörde ise suçluluk duygulanımları yer almaktadır (Güler, 2006).

Verilerin analizi

Araştırma verileri birkaç aşamada toplanmıştır. Önce araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin özelliklerini betimleyici dağılımları tablolaştırılmış, daha sonra araştırmanın amaçlarına uygun olarak belirtilen ilişkisel çözümler gerçekleştirilmiştir. Verilerin istatistiksel çözümlenmesi, bilgisayar ortamında SPSS paket programının 13.0 versiyonu ile sınımlanmıştır (manidarlık .05 ve .01 olarak sınımlanmıştır).

Örneklem grubunu oluşturan öğretmenlerin Sosyotropi-Otonomi ve Beck Depresyon Ölçeklerinden aldıkları genel puanların; Cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki kıdem, çalışılan kurum, yöneticiden destek alma, çalışma saatlerinden memnuniyet, alınan takdir, ekonomik durumlarını algılama ve iyi bir eğitmen olduğuna olan inanç” durumlarına göre değişkenlerine göre fark olup olmadığını belirlerken, gruplar içerisinde normal dağılım özelliği göstermeyen (n<30) gruplar için non-parametrik teknikler (Kruskal Wallis-H ve Mann Whitney U) kullanılmıştır.

Öğretmenlerin Sosyotropi-Otonomi ve Depresyon puanlarının arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek üzere, iki sürekli değişken arasındaki doğrusal ilişkinin derecesinin saptanmak istendiği durumlarda kullanılan bir analiz tekniği olan Pearson Çarpım Moment Korelasyon katsayısı hesaplanmıştır.

3. BULGULAR

Alt problem ile ilgili bulgular: Araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin genel sosyotropik-otonomik ve depresyon ölçeği puanları; Cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki kıdem, çalışılan kurum, yöneticiden destek alma, çalışma saatlerinden memnuniyet, alınan takdir ve iyi bir eğitmen olduğuna olan inanç” durumlarına göre farklılaşmakta mıdır? şeklinde sorulan sorulara verilen cevaplar doğrultusunda, araştırmanın 1. alt problemi ile ilgili bulgular ve sonuçlar aşağıda tablolastırılarak açıklanmıştır.

Tablo 1. Öğretmenlerin “Sosyotropi-Otonomi” ve “B. Depresyon” genel puanlarının farklı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney- U sonuçları (N=40)

Sostotropi-Otonomi					
Cinsiyet	n	x	ss	MWU	p
Bayan	27	2.095	.279	805.000	.017*
Erkek	13	2.109	.282		
Yaş	n	x	ss	MWU	p
26-35	18	2.192	.296	480.000	.628
36-45	22	2.688	.353		
B.Depresyon					
Medeni Durum	n	x	ss	MWU	p
Bekar	9	2.756	.259	543.000	.436
Evli	31	2.502	.267		

Çalışılan Kurum	n	x	ss	MWU	p
Özel	15	2.169	.182	620.000	.042*
Devlet	25	2.468	.337		
Alınan takdir	n	x	ss	MWU	p
Almadım	22	2.018	.293	345.000	.278
Adım	18	2,224	.157		

*p<.05

Araştırmada elde edilen bu veriler parametrik şartları yerine getiremediğinden, belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin “cinsiyet” değişkeni ile sosyotropi-otonomi genel ölçek değerleri ve çalışılan kurum değişkeni ile Depresyon genel ölçek değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır (p<.05). Aritmetik ortalamalara bakıldığında ise, “erkek ve devlet kurumlarında” çalışan müzik öğretmenlerinin genel ölçek değerleri, “Bayan ve Özel kurumlarda” çalışanlardan anlamlı derecede daha yüksektir (sırası ile xerkek= 2.109 ve xbayan=2.095; xdevlet= 2.468 ve xözel= 2.169).

Bu bilgiler doğrultusunda sosyotropi-otonomi puan ortalamaları üzerinde “cinsiyet” değişkeninin, depresyon puan ortalamaları üzerinde de “çalışılan kurum” değişkeninin önemli bir etkisi olduğu söylenebilmektedir. Bunun yanında “yaş, medeni durum ve alınana takdir” değişkenleri ile Sosyotropi-otonomi ve depresyon genel ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır (p>.05). Bu durumda bu değişkenlerin her iki ölçek puanları üzerinde bir etki yaratmadığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 2. Öğretmenlerin “Sosyotropi-Otonomi” ve “B. Depresyon” genel puanlarının çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis-H Sonuçları (N=40)

Sosyotropi-Otonomi					
Mes.kıdem	n	x	ss	KW	p
5 yıl ve az	5	2.187	.290		
6-10 yıl	10	2.688	.353	.372	.205
11-15/üst	25	2.104	.313		
Mes.seçim	n	x	ss	KW	p
Tamamen	21	2.129	.324		
Oldukça	8	2.246	.244	2.754	.012*
Kısmen	6	2.183	.157		
Biraz	5	1.778	.253		
B.Depresyon					
Yön.des.alma	n	x	ss	KW	p
Oldukça	12	2.073	.350		
Kısmen	18	2.283	.268	3.214	.078*
Biraz	10	2.149	.261		
Çalış.saat.mem	n	x	ss	KW	p
Oldukça	10	2.048	.343		
Kısmen	12	2,104	.323	.247	.562
Biraz	8	2,102	.191		
Hiç	10	2,129	.247		
İyi eğit.ol.	n	x	ss	KW	p
Oldukça	5	2.129	.325		
Kısmen	10	2.083	.294	9.045	.167
Biraz	10	2.226	.176		
Hiç	15	1.778	.239		

*p<.05

Tablo 2’de, belirlenen anlamlı farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere nonparametrik bir teknik olan Kruskal Wallis H analizi kullanılmıştır. Tablo 2’de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan öğretmenlerin “Sosyotropi-Otonomi” ve “Depresyon” genel puanlarının, çeşitli değişkenlere göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H sonucunda; “mesleki kıdem, çalışma saatlerinden memnuniyet ve iyi bir eğitmen olduğuna olan inanç” durumları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ortaya çıkmazken ($p>.05$), “mesleği isteyerek seçip seçmeme ve yöneticide destek alma” durumlarına göre grup ortalamaları

arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($p < .05$). Bu işlemin ardından Kruskal Wallis sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney U uygulanmıştır. Analizlerin sonucunda, araştırmaya katılanların “mesleği isteyerek seçip seçmeme” durumunda söz konusu farklılığın “kısmen ile oldukça” cevabını veren grup arasında, “oldukça” cevabını veren grubun lehine gerçekleştiği belirtilirken, “Yöneticinizden yeterli derecede destek alabiliyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplar doğrultusundaki farklılık, kısmen ve biraz cevabını veren grup arasında “kısmen” cevabını veren grubun lehine gerçekleşmiştir. Sonuç olarak, müzik öğretmenliğini oldukça seviyesinde isteyerek seçen öğretmenlerin kendi sosyotropik-otonomik kişilik özelliklerine önemli bir etkide bulunduğu düşünülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin yöneticilerinden “kısmen derecesinde” aldıkları destek, onların depresif belirti düzeylerini de etkilemektedir.

Araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin her iki ölçekten aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı; “Sosyotropi-Otonomi” ve “Depresyon” düzeyleri arasında fark var mıdır?” şeklinde sorulan soruya verilen cevaplar doğrultusunda, araştırmanın 2. alt problemi ile ilgili bulgular ve sonuçlar aşağıda tablolastırılarak açıklanmıştır.

Tablo 3. Öğretmenlerin “Sosyotropi-otonomi” ve “B. Depresyon” puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Pearson Çarpım Momentler Korelasyon sonuçları

Ölçekler	n	x	ss	r	p
Sosyotropi-Otonomi	40	56.42	17.46	.542	.002*
B.Depresyon	40	66.38	20.67		

* $p < .01$

Tablo 3’de araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin “Sosyotropi-otonomi ve Beck Depresyon” ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek için Pearson Çarpım Momentler Korelasyon analizi kullanılmıştır. Tabloda görüldüğü üzere öğrencilerin “Sosyotropi-otonomi ve Depresyon” puanları arasında istatistiksel olarak .01 düzeyinde anlamlı bir fark olduğu anlaşılmaktadır ($r = .542$; $p < .01$). Bu durum sonucunda öğretmenlerin depresif belirti düzeyleri ($x = 66.38$) arttıkça, sosyotropi-otonomi kişilik düzeylerinde de artış olduğu görülmektedir. Başka bir anlatımla öğretmenlerin depresif belirti düzeyleri onların sosyotropik-otonomik kişilik özelliklerini etkilemektedir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Sosyotropi-otonomi kişilik özellikleri ve depresyon düzeyleri üzerine farklı alanlarda çalışmalar yapılmıştır. Fakat bu konular daha önce herhangi bir sanat dalı veya müzik eğitimi alanı ile birlikte çalışılmadığından, benzer bulguların elde edildiği örnek bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebepten dolayı bu bölümde, eldeki bulgular doğrultusunda literatürde diğer alanlarda yapılan örnek çalışmalara yer verilmiştir.

Yapılan araştırmanın sonucunda, araştırmaya katılan öğretmenlerin “cinsiyetlerine” göre genel Sosyotropi-Otonomi ölçek değerlerine bakıldığında; istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmış ($p<0,05$), erkek öğrencilerin genel ölçek değerlerinin, bayan öğrencilerinkine kıyasla anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu konu ile ilgili McBride ve arkadaşları (2004), kadınların erkeklere göre daha sosyotropik kişilik özelliklerine sahip olduklarını, erkeklerinde kadınlara kıyasla daha otonomik özelliklere sahip olduklarını belirtmişlerdir (Akt. Serinkan ve Barutçu, 2006). Kaya ve arkadaşları (2006) ise eldeki bulgunun aksine yaptıkları araştırmada, bayan ve erkek öğrencilerin sosyotropi-otonomi puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın bulunmadığını saptamışlardır. Bunu yanında Kabakçı (2001) konu ile ilgili yaptığı deneysel çalışmada, cinsiyet faktörünün bu kişilik özelliklerine temel bir etkisi bulunmadığını savunurken, sosyotropik özelliklerin cinsiyet farklılığı gösterebileceği ve bayanların sosyotropik özellikler geliştirmeye daha eğilimli olabileceğini bildirmekte birlikte, yapılan araştırmalarda bu konunun göz ardı edildiğine dikkat çekmektedir. Ayrıca, karışık örneklem grubunun kullanıldığı çalışmalarda da cinsiyet farklılıklarının incelenmediği üzerinde durmuş, cinsiyet farkı ile ilgili olarak bu konuya odaklanmış çalışmalara ihtiyaç duyulduğunu üzerinde önemle durmuştur. Eldeki araştırma bu düşüncüyü destekler düzeydedir.

Araştırmada elde edilen veriler doğrultusunda, “Çalışılan kurum” değişkeni ile Depresyon genel ölçek değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır. Aritmetik ortalamalara bakıldığında ise devlet kurumlarında çalışan müzik öğretmenlerinin genel depresyon düzeyleri, özel kurumlarda çalışan öğretmenlere kıyasla anlamlı derecede yüksektir. Literatürde öğretmenlerde strese bağlı depresyon belirtileri yaratan unsurları belirlemeye yönelik çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalarda stres yaratan faktörler çalışılan kuruma bağlı olarak; öğrenci sayısının fazlalığı, iş yükü fazlalığı, yetersiz maaş, mesleki kıdem (aynı iş yerinde çalıştığı süre) olarak özetlenebilir (Tuğrul ve Çelik, 2002). Stres ile tükenmişlik, iş-yaşam doyumu ve

yaşam kalitesi kavramlarıyla ilişkisi doğal bir sonuçtur. Bu kavramların birbiriyle ilişkili olduğunu, kişilerin yaşam şartlarındaki değişik tepki ve tutumlarında görebilmekteyiz. Stres faktörlerinin yoğun olduğu ve iş doyumunu sağlanamayan ortamlarında çalışan bireylerin, yaşam doyumunu ve tükenmişlik düzeyini olumsuz yönde etkileyebileceği söylenebilmektedir (Avşaroğlu, Deniz ve Kahraman, 2005). Bu bilgiler ışığında, devlet kurumlarında müzik dersi veren öğretmenlerin depresyon düzeylerinin yüksek çıkması beklenen bir sonuçtur. Devlet okullarında çalışan öğretmenler yukarıda belirtilen faktörlerinin hemen hemen hepsini yaşamakta olduğundan, özel okullarda görev yapanlara oranla daha fazla stres, mesleki tükenmişlik, yetersiz iş ve yaşam doyumunu yaşayarak, yüksek depresif belirtiler gösterebilmektedirler. Eldeki araştırma bulguları bu düşüncelerle paralellik göstermektedir.

Araştırmada sonucunda ortaya çıkan diğer bir farklılık da, öğretmenlerin Sosyotropi-otonomi kişilik özellikleri ile “mesleği isteyerek seçip seçmeme” durumları arasında bulunmuştur. Yapılan analizlerin sonucunda, araştırmaya katılanların “mesleği isteyerek seçip seçmeme” durumunda söz konusu farklılığın “oldukça” cevabını veren grubun lehine gerçekleştiği belirtilmiştir. Bu durumda, “Araştırmaya katılan müzik öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu bu kişilik özelliklerine bağlı olarak, mesleklerini isteyerek seçmişlerdir” yorumu getirilebilir.

Araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin, depresyon belirti düzeyleri ile “yöneticiden destek alma” durumlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Ortaya çıkan söz konusu farklılığın “kısmen” cevabını veren grubun lehine gerçekleştiği saptanmıştır. Sonuç olarak, “Öğretmenlerin yöneticilerinden kısmen derecesinde aldıkları destek, onların depresif belirti düzeylerini de etkilemektedir” düşüncesi savunulabilmektedir.

Araştırmada elde edilen farklılıklar yanında; “yaş, medeni durum, mesleki kıdem, alınan takdir, çalışma saatlerinden memnuniyet ve iyi bir eğitmen olduğuna olan inanç” durumları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar ortaya çıkmamıştır. Yani, bu değişkenlerin, öğretmenlerin sosyotropik-otonomik kişilik özellikleri ve depresyon düzeyleri üzerinde bir etki yaratmadığı sonucuna varılmıştır. Elde edilen bu sonucun, çalışma grubunun özelliklerine bağlı olduğu ve sadece müzik öğretmenleri ile genelleme yapılmaması gerektiği düşünülmektedir.

Araştırmada son olarak, “Sosyotropi-otonomi ve Depresyon” puanları arasında istatistiksel olarak .01 düzeyinde anlamlı bir fark olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum sonucunda öğretmenlerin depresif belirti

düzeyleri arttıkça, sosyotropi-otonomi kişilik düzeylerinde de artış olduğu görülmektedir. Başka bir anlatımla öğretmenlerin depresif belirti düzeyleri onların sosyotropik-otonomik kişilik özelliklerini etkilemektedir. Kabakçı (2001), konu ile ilgili yaptığı benzer bir çalışmada, klinik dışı örnekleme, sosyotropi ve otonomi, yaşam olayları ve depresif belirtiler arasındaki ilişkinin farklılık gösterdiğini saptamıştır. Sosyotropik yaşam olaylarının yol açtığı stres derecesi ile depresif belirti düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Kabakçı'nın yaptığı bu deneysel çalışmada, orta ve yüksek düzeyde depresif belirtiler gösteren öğrenciler, depresif belirtisi olmayanlara oranla son altı ay içinde daha yüksek stres verici sosyotropik olay yaşamışlardır. Eldeki araştırma bulguları bu sonuçlarla benzerlik göstermektedir.

5. ÖNERİLER

Araştırmada elde edilen bulgular ve sonuçları doğrultusunda;

- Devlet ve özel devlet kurumlarında görev yapmakta olan müzik öğretmenlerinin, sosyotropik-otonomik kişilik özelliklerini ve bunları etkileyen faktörleri ortaya koymak amacı ile daha geniş çalışma gurupları ile araştırmalar yapılması,
- Her alanda öğretmenlik eğitimi alan öğretmen adaylarının, sosyotropik-otonomik kişilik özellikleri ve depresyon düzeylerini belirlemeye yönelik çalışmaların çoğaltılması,
- Bireylerin sosyotropik ve otonomik kişilik özellikleri ile depresyona yol açan faktörlerin mesleki uygulama alanlarında önemli bir etki yarattığı düşünüldüğünde, öğretmenlerin kendi kişilik özelliklerinin farkına varabilmesi için çalıştıkları kurumlardaki danışmanlık servislerinin daha iyi bir konuma getirilmesi,
- Öğretmenlerin çalışılan kuruma bağlı olarak yaşadıkları öğrenci sayısının fazlalığı, iş yükü fazlalığı, yetersiz maaş, yönetici ile yaşanan problemler gibi stres yaratan faktörlerin azaltılması,
- Sosyotropi-otonomi, depresyon, mesleki tükenmişlik, mesleki doyum ve yaşam kalitesinin yakın ilişkide olduğu düşünüldüğünde, çok daha geniş örneklemlerle öğretmenlik başta olmak üzere diğer meslek gurupları ile çeşitli araştırmalar yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Adams, D. ve Miller, BK. (2001). Professionalism in nursing behaviors of nurse practitioners, *Journal of Professional Nursing*, 17 (4), 203-210.

Ak, M., Özmenler, K.N ve Bozkurt, A. (2006). Depresyon hastalıklarında belirti şiddeti ve umutsuzluğun intihar davranışı üzerindeki etkisi, *Kriz Dergisi* 14 (3): 1-7.

Arseven, A. (2001). *Alan araştırma yöntemi*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık A.Ş.

Avşaroğlu, S., Deniz, M. E. ve Kahraman, A. (2005). Teknik öğretmenlerde yaşam doyumu iş doyumu ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *S.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 115-129.

Babadağ, K. (2001). Meslekleşme ve kadın, I.Uluslararası & VIII. Ulusal Hemşirelik Kongresi, Antalya, 29 Ekim-2 Kasım, Kongre Kitabı, (35-39).

Güler, D. (2006). Mastalji, yaşam kalitesi ve depresyon. Sağlık Bakanlığı Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Aile Hekimliği, Yayınlanmamış Uzmanlık tezi; İstanbul.

Gündüz, B. (2006). Öğretmenlerde akılcı olmayan inançların kişisel ve mesleki değişkenlere göre incelenmesi, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 7 Sayı:11 (s. 75- 95).

Hisli, N. (1988) Beck Depresyon Envanterinin Geçerliği Üzerine Bir Çalışma, *Psikoloji Dergisi*, 6: 118-126.

Kabakçı, E. (2001). Üniversite öğrencilerinde Sosyotropik/Otonomik kişilik özellikleri, yaşam olayları ve depresif belirtiler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12(4): 273-282.

Kaya, N., Aştı, T., Acaroğlu, R., Kaya, H., ve Şendir, M. (2006). Hemşire öğrencilerin Sosyotropik-Otonomik kişilik özellikleri ve ilişkili faktörlerin incelenmesi. *C.Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 10 (3).

Kelleci, M.ve Gölbaşı, Z. (2004). Bir üniversite hastanesinde çalışan hemşirelerin problem çözme becerilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi, *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 8 (2), 1-8.

McBride, C., Bacchiochi, J:R. ve Bagby, M. (2004). Gender differences in the manifestation of Sociotropy and Autonomy Personality traits, *Personality and Individual Differences*, (2).

Sato, T. (2003). Sociotropy and Autonomy: The nature of vulnerability, *The Journal of Psychology*, 137 (5), 449.

Savaşır, I. ve Şahin, N. (1997). Bilişsel-davranışçı terapilerde değerlendirme: Sık kullanılan ölçekler. Türk Psikologlar Derneği Yayınları. Ankara: Özyurt Matb.

Serinkan, C. ve Barutçu, E. (2006). Pamukkale Üniversitesi İİBF öğrencilerinin kariyer planları ve Sosyotropi-Otonomi kişilik özelliklerine ilişkin bir araştırma. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF. Dergisi, C.VIII, 2.*

Simon GE, VonKorff M, Piccinelli M. (1999). An international study of the relation between somatic symptoms and depression. *New England Journal of Med.*341, 1329-36.

Tegin, B. (1980). Depresyonda Bilişsel Bozukluklar: Beck modeline göre bir inceleme. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi: Ankara.

Tuğrul, B. ve Çelik, E. (2002). Normal çocuklarla çalışan anaokulu öğretmenlerinde tükenmişlik, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:12 (2).*